

Sygn. akt III Ca 445/14

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 2 lipca 2014 r.

Sąd Okręgowy w Gliwicach III Wydział Cywilny Odwoławczy w składzie:

Przewodniczący - Sędzia SO Leszek Dąbek

Sędzia SO Gabriela Sobczyk (spr.)

Sędzia SR (del.) Beata Majewska-Czajkowska

Protokolant Aldona Kocięcka

po rozpoznaniu w dniu 2 lipca 2014 r. w Gliwicach na rozprawie

sprawy z powództwa J. T.

przeciwko Skarbowi Państwa – Dyrektorowi Aresztu Śledczego w T.

o zapłatę

na skutek apelacji obu stron

od wyroku Sądu Rejonowego w Tarnowskich Górach

z dnia 21 października 2013 r., sygn. akt I C 197/10

I. zmienia zaskarżony wyrok:

1. w punkcie 1 w ten sposób, że zasądza od pozwanego Skarbu Państwa – Dyrektora Aresztu Śledczego w T. na rzecz powoda J. T. kwotę 6.000 zł (sześć tysięcy złotych) z ustawowymi odsetkami od dnia 2 lipca 2014r.;

2. w punkcie 3 w ten sposób, że:

a) zasądza od pozwanego Skarbu Państwa – Dyrektora Aresztu Śledczego w T. na rzecz powoda kwotę 885,60 zł (osiemset osiemdziesiąt pięć złotych sześćdziesiąt groszy) w tym kwotę 165,60 zł (sto sześćdziesiąt pięć złotych sześćdziesiąt groszy) podatku od towarów i usług z tytułu zwrotu kosztów zastępstwa procesowego;

b) nakazuje pobrać od powoda z zasądzonych na jego rzecz roszczenia na rzecz Skarbu Państwa – Sądu Rejonowego w Tarnowskich Górach kwotę 1.044,65 zł (tysiąc czterdzieści cztery złote sześćdziesiąt pięć groszy) z tytułu nieuiszczonych kosztów sądowych;

c) nakazuje pobrać od pozwanego Skarbu Państwa – Dyrektora Aresztu Śledczego w T. na rzecz Skarbu Państwa – Sądu Rejonowego w Tarnowskich Górach kwotę 147,70 zł (sto czterdzieści siedem złotych siedemdziesiąt groszy);

3. w punkcie 4 w ten sposób, że przyznaje od Skarbu Państwa – Sądu Rejonowego w Tarnowskich Górach na rzecz radcy prawnego A. K. kwotę 2.066,40 zł (dwa tysiące sześćdziesiąt sześć złotych czterdzieści groszy) w tym kwotę 386,40 zł (trzysta osiemdziesiąt sześć złotych czterdzieści groszy)

podatku od towarów i usług z tytułu nieopłaconej pomocy prawnej świadczonej powodowi z urzędu;

II. oddala apelację pozwanego;

III. oddala apelację powoda w pozostałej części;

IV. zasądza od powoda na rzecz pozwanego kwotę 1.080 zł (tysiąc osiemdziesiąt złotych) z tytułu zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu odwoławczym;

V. nakazuje pobrać od powoda z zasądzonych na jego rzecz roszczenia na rzecz Skarbu Państwa – Sądu Rejonowego w Tarnowskich Górach kwotę 702 zł (siedemset dwa złote) z tytułu nieuiszczonych kosztów sądowych w postępowaniu odwoławczym;

VI. przyznaje od Skarbu Państwa – Sądu Rejonowego w Tarnowskich Górach na rzecz radcy prawnego A. K. kwotę 1.476 zł (tysiąc czterysta siedemdziesiąt sześć złotych) w tym kwotę 276 zł (dwieście siedemdziesiąt sześć złotych) podatku od towarów i usług z tytułu nieopłaconej pomocy prawnej świadczonej powodowi z urzędu w postępowaniu odwoławczym.

SSR (del.) Beata Majewska-Czajkowska SSO Leszek Dąbek SSO Gabriela Sobczyk

Sygn. akt III Ca 445/14

UZASADNIENIE

Powód J. T. domagał się zasądzenia od pozwanego Skarbu Państwa - Aresztu Śledczego w T. kwoty 20.000 złotych tytułem zadośćuczynienia w oparciu o art. 77 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej w związku z art. 417 k.c. W uzasadnieniu podniósł, że przebywa w pozwanej placówce penitencjarnej od 16 grudnia 2008 roku. Pozwany jest zobowiązany do przestrzegania przepisów Europejskiej Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności i Europejskiej Konwencji o zapobieganiu torturowania i niehumanitarnemu lub poniżającemu traktowaniu oraz norm Kodeksu Karnego Wykonawczego. Powód wskazał, że pozwany ponosi odpowiedzialność za nadmierne przeludnienie oraz wynikające z niego nienależyte wyposażenie cel, nieodpowiednie wyżywienie i nieodpowiednią temperaturę potraw, utrudnianie kontaktów z bliskimi, przetrzymywanie korespondencji, a także przebywanie w zatłoczonych, niehigienicznych pomieszczeniach, nie zapewniających prywatności nawet przy korzystaniu z urządzeń sanitarnych, a także ograniczenie zajęć kulturalno-oświatowych.

Pozwany Skarb Państwa – Dyrektor Aresztu Śledczego w T. w odpowiedzi na pozew wniósł o oddalenie powództwa i zasądzenie od powoda na rzecz pozwanego kosztów postępowania. W uzasadnieniu wskazał, że powód wielokrotnie przebywał w placówce pozwanego, ostatni raz poczynając od dnia 16 grudnia 2008 roku. Pozwany przyznał, że do grudnia 2009 roku poziom zaludnienia aresztu był zmienny i kształtował się na średnim poziomie około 103%, przez co w pewnych okresach powód mógł przebywać w przeludnionych celach. Od 2010 roku przeludnienie w areszcie nie występuje. Do końca roku 2009 osadzonych umieszczano w warunkach, w których powierzchnia przypadająca na jednego osadzonego wynosiła mniej niż 3 m² w oparciu o przepis art. 248 § 1 k.k.w., w wypadkach szczególnie uzasadnionych i tylko na czas niezbędny. Za każdym razem powiadamiano o tym Sędziego penitencjarnego. Zdaniem pozwanego, powiadomienie Sędziego penitencjarnego zgodnie z obowiązującymi przepisami obala domniemanie bezprawności działania. Ponadto już wcześniej Dyrektor Aresztu podjął czynności zmierzające do uzyskania nowych miejsc zakwaterowania poprzez przystosowanie do celów mieszkalnych innych pomieszczeń, w tym świetlicy w pawilonie A. Pozwany wskazał, że dyrektor placówki nie ma możliwości odmowy przyjęcia osoby zgłaszającej się do odbycia kary lub przetransportowanej z innej placówki penitencjarnej. Podniósł też trudną sytuację polskiego więziennictwa, w związku z ilością osadzonych.

W piśmie z dnia 12 grudnia 2011 roku, powód reprezentowany przez fachowego pełnomocnika, wskazał, że faktycznie podstawę prawną roszczenia stanowi art. 24 k.c. oraz art. 448 k.c. i powołał się na wyrok Sądu Najwyższego z dnia 28 lutego 2007 roku w sprawie V CSK 431/2006, co prowadzi do wniosku, że powód wskazał na naruszenie jego dóbr osobistych w postaci godności, prywatności i prawa do intymności, opierając się w swych wywodach na przyznanej przez pozwanego okoliczności, że powód przebywał w okresie objętym pozwem w celach przeludnionych.

Zaskarżonym wyrokiem z dnia 21 października 2013r. Sąd Rejonowy w Tarnowskich Górach zasądził od pozwanego Skarbu Państwa - Aresztu Śledczego w T. na rzecz powoda kwotę 2.000 zł z odsetkami ustawowymi od dnia prawomocności wyroku do dnia zapłaty, a w pozostałym zakresie powództwo oddalił. Nadto kosztami postępowania obciążył powoda, pozostawiając ich szczegółowe rozliczenie referendarzowi sądowemu oraz przyznał radcy prawnemu A. K. koszty nieopłaconej pomocy prawnej ponoszonej przez Skarb Państwa z urzędu w kwocie 2.952 zł, w tym 552 zł tytułem podatku od towarów i usług.

Orzeczenie to Sąd Rejonowy poprzedził ustaleniem, że powód przebywał placówce pozwanego już kilkakrotnie poczynając od 2004 roku. Był wielokrotnie wcześniej karany. Powód przebywał w okresie od grudnia 2008 roku do grudnia 2009 roku w celach, których powierzchnia nie zapewniała osadzonym przewidzianej przepisami powierzchni mieszkalnej w rozmiarze 3m² na osobę, o czym powiadamiano Sędziego penitencjarnego. W tym okresie Dyrektor Aresztu podjął kroki zmierzające do zaadoptowania dodatkowych pomieszczeń, np. świetlicy, na cele mieszkalne. W okresie pobytu powoda trwał także ciągły remont sal mieszkalnych, między innymi polegający na zabudowaniu kąpek sanitarnych trwałymi ściankami.

Powód nie był zdyscyplinowanym osadzonym, karano go dyscyplinarnie poczynając od lipca 2009 roku. Udzielono także powodowi kilku nagród. Udzielano mu także dodatkowych widzeń lub możliwości telefonicznego kontaktu z rodziną. Powód nie zgłaszał w okresie pobytu u pozwanego żadnych skarg, nie zgłosił takich także przy przetransportowaniu do innej placówki.

Cele, w których przebywał powód w pawilonie A z reguły nie miały kąpka sanitarnego oddzielonego trwałymi ścianami od reszty pomieszczenia. Czasem była to płyta meblowa a czasem tylko przestrzeń oddzielona parawanem z prześcieradłem. Powodowało to dyskomfort przy korzystaniu z toalety i wykonywaniu innych czynności higienicznych. Wentylacja pomieszczeń była utrudniona z uwagi na instalację blend w oknach, co jednak jest zgodne z przepisami. Wentylacja grawitacyjna działa prawidłowo, czego dowodzą pozytywne wyniki okresowej kontroli przewodów kominowych. Pomimo tego osadzeni narzekali, że w przeludnionych celach było duszno.

Cele są wyposażone w metalowe łóżka piętrowe, szafki do przechowywania przedmiotów osobistych oraz taborety i stoły lub stoliki do spożywania posiłków, w ilości odpowiedniej do ilości osób przebywających w celi. Sprzęty zużyte lub uszkodzone są naprawiane, bądź wymieniane na sprawne. Część sprzętu jest zużyta, niektóre przedmioty zostały celowo zniszczone przez osadzonych, którzy ich elementów używają do konstrukcji np. grzałek. Kwestia wyposażenia sal mieszkalnych w sprzęt kwaterunkowy jest regulowana przepisami Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 17 października 2003 roku w sprawie warunków bytowych osadzonych w zakładach karnych i aresztach śledczych.

Środki higieny osobistej jak pasta do zębów, krem do golenia, papier toaletowy są dostarczane z centralnej składnicy przy Okręgowym Inspektoracie Służby Więziennej w K. a osadzeni kwitowali ich odbiór. Ilość wydawanych środków jest regulowana przepisami Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 17 października 2003 roku w sprawie warunków bytowych osadzonych w zakładach karnych i aresztach śledczych. Obecnie część tych środków jest przydzielana wyłącznie na wniosek. Osadzeni otrzymują także środki czystości służące do czyszczenia sal mieszkalnych i kąpek sanitarnych. Ilość środków higieny osobistej była niewystarczająca dla niektórych osadzonych. Środki takie są dostępne do nabycia w kantynie, można je także dostać w paczce od rodziny. Pasty do zębów czy dezodorantu nie można jednak otrzymać w paczce.

Dzienna norma żywieniowa jest realizowana w formie trzech posiłków, w tym ciepłego dwudaniowego obiadu. Wydawanie posiłków jest poprzedzone pobraniem prób smakowych. Są one transportowane do poszczególnych

oddziałów w stalowych termosach, aby utrzymać należytą temperaturę potraw. Niemniej w okresie, kiedy występowało przeludnienie osadzeni narzekali na niską temperaturę potraw, co było wynikiem zbyt długiego czasu oczekiwania na wydanie posiłku. Kwestie wyżywienia są regulowane Rozporządzeniem Ministra Sprawiedliwości z dnia 2 września 2003 roku w sprawie określenia wartości dziennej normy wyżywienia i rodzaj diet wydawanych osobom osadzonym w zakładach karnych i aresztach śledczych. Jadłospis jest układany z uwzględnieniem obowiązujących norm i zatwierdzany przez kierownika działu kwatermistrzowskiego i lekarza. Oprócz tego pobierane są próbki do celów sanitarno-epidemiologicznych.

W placówce pozwanego prowadzone są zajęcia kulturalno-oświatowe. Działa radiowęzeł, oprócz tego można korzystać z odbiorników radiowo-telewizyjnych. Osadzeni mogą wypożyczać książki, czasopisma i gry towarzyskie. Urządzane są konkursy. Odbývają się pokazy filmów i koncerty. Są organizowane kursy kształcenia zawodowego, które cieszą się dużym zainteresowaniem. Ponadto osadzeni mogą brać udział w spotkaniach anonimowych alkoholików oraz praktykach religijnych. W pawilonie B są świetlice, z których osadzeni mogą korzystać, grając np. w tenisa stołowego. Osadzonym przysługiwał codzienny spacer w rozmiarze 1 godziny, obecnie są to 2 godziny.

Powód miał stały dostęp do opieki medycznej i często z niego korzystał. Zgłaszał także problemy natury psychicznej oraz zaburzenia snu i korzystał z porad lekarza psychiatry. Powód uważał, że problemy te wynikają z przeludnienia. Lekarz rozpoznał u niego zaburzenia snu i osobowości. Potwierdziła to opinia biegłego psychiatry B. D.. Z opinii wynika jednoznacznie, że powód nie doznał uszczerbku na zdrowiu psychicznym na skutek wykonywania kary pozbawienia wolności w okresie przeludnienia placówki penitencjarnej pozwanego. Biegła nawet uznała, że funkcjonował on psychicznie lepiej w okresie kiedy występowało przeludnienie niż w okresie późniejszym, czego dowodzą wnioski o jego ukaranie. Niemniej zeznania świadków potwierdziły fakt, że przeludnienie, które oznaczało przede wszystkim dłuższe oczekiwanie na wydanie posiłku, dłuższe kolejki do toalety czy telefonu i mniejszą swobodę poruszania się w celach, źle wpływało na psychikę osadzonych i generowało konflikty.

W tak ustalonym stanie faktycznym Sąd Rejonowy wskazał na zakres zastosowania ogólnej podstawy odpowiedzialności władz publicznych za ich władcze działania z art. 417 k.c. Sąd Rejonowy wskazał, że dla określenia odpowiedzialności odszkodowawczej władz publicznych, obok zdarzenia sprawczego, konieczne jest ustalenie pozostałych przesłanek odpowiedzialności deliktowej, a więc szkody i związku przyczynowego. Odpowiedzialność deliktowa Skarbu Państwa, oparta na art. 417 k.c. i art. 4171 k.c., powstaje wówczas, gdy spełnione są łącznie jej trzy ustawowe przesłanki: bezprawność działania lub zaniechania sprawcy, szkoda oraz normalny związek przyczynowy między bezprawnym zachowaniem sprawcy a szkodą. Wskazując również, że wynikający z art. 77 ust. 1 Konstytucji i art. 417 k.c. obowiązek naprawienia szkody wyrządzonej przez niezgodne z prawem działanie władzy publicznej obejmuje także szkodę niemajątkową, o której mowa w art. 448 k.c., Sąd Rejonowy, na podstawie opinii biegłej, stwierdził, że stan zdrowia psychicznego powoda nie jest wynikiem przebywania w warunkach izolacji z jednoczesnym przeludnieniem placówki penitencjarnej, a wręcz przeciwnie, w okresie występowania przeludnienia powód lepiej funkcjonował w specyficznym środowisku, jakie powstaje w placówkach penitencjarnych.

W dalszej części Sąd Rejonowy wskazał, że dobra osobiste są szczególnie narażone na uszczerbek przy wykonywaniu władzy publicznej. Przebywanie w celi o powierzchni mniejszej niż minimum wyznaczone ustawowo może stanowić wystarczającą przesłankę stwierdzenia naruszenia dóbr osobistych osadzonego. Sąd I instancji zaznaczył przy tym, że nie oznacza to, że zawsze, bezwzględnie i automatycznie należy kwalifikować je jako naruszenie tych dóbr, bo uwzględnione być mogą w konkretnej sprawie także inne istotne okoliczności faktyczne, jak chociażby czas przebywania w tych niewłaściwych warunkach. Z tych względów Sąd Rejonowy uznał, że osadzenie skazanego odbywającego karę pozbawienia wolności w przeludnionej celi, w której nie oddzielono urządzeń sanitarnych od reszty pomieszczenia i nie zapewniono wszystkim skazanym osobnego miejsca do spania, może stanowić naruszenie dóbr osobistych w postaci godności i prawa do intymności oraz uzasadniać odpowiedzialność Skarbu Państwa na podstawie art. 24 i 448 k.c. W tym zakresie Sąd Rejonowy przywołał tezę wyroku Sądu Najwyższego z dnia 28 lutego 2007r., sygn akt V CSK 431/06, podzielając wyrażony tam pogląd.

Mając na względzie powyższe, Sąd Rejonowy wskazał, że w przypadku pozwanej placówki nie wystąpiła sytuacja, w której zabrakłoby dla osadzonych dostatecznej ilości łóżek czy innego sprzętu kwaterunkowego, niemniej w części sal mieszkalnych toalety nie były oddzielone od reszty pomieszczenia w taki sposób, aby zapewnić osadzonym nieskrępowane korzystanie z nich. Było to dolegliwe dla powoda i innych osadzonych, co potwierdziły dowody z zeznań powoda i zgłoszonych przez niego świadków. Zdaniem Sądu Rejonowego, korzystanie z toalety czy wykonywanie czynności higienicznych bez zapewnienia minimum intymności, stanowi dolegliwość realnie odczuwaną i mogącą godzić w poczucie godności osadzonych. Dlatego Sąd Rejonowy przyjął za wiarygodne twierdzenia powoda w tym zakresie. Podniósł jednocześnie, że powód nie określił stopnia tej dolegliwości. Sąd Rejonowy przyjął, że kwota 2000 złotych powinna stanowić należytą rekompensatę za naruszenie poczucia godności i prawa do intymności powoda, a w pozostałym okresie powództwo oddalił. W przedmiocie żądania odsetek Sąd Rejonowy orzekł, zasadzając je od daty prawomocności wyroku do dnia zapłaty, uzasadniając to tym, że wymagalność roszczenia powstaje w tym przypadku z chwilą przesądzenia o jego zasadności i wysokości przez Sąd.

O kosztach postępowania rozstrzygnął na zasadzie art. 98 k.p.c., pozostawiając szczegółowe wyliczenie referendarzowi. Nadto pełnomocnikowi powoda przyznano od Skarbu Państwa wynagrodzenie za świadczenie wobec powoda pomocy prawnej z urzędu.

Apelację od tego orzeczenia wniosły obie strony.

Powód zaskarżył wyrok w części oddalającej powództwo w zakresie kwoty 18.000 zł.

Zarzucił błąd w ustaleniach faktycznych poprzez przyjęcie przez Sąd Rejonowy, iż powód nie określił stopnia dolegliwości godzącej w poczucie godności osadzonych podczas, gdy powód poprzez sformułowanie wysokości szkody, której w niniejszej sprawie domaga się naprawienia, przez opis stanu faktycznego podany w pozwie, a także wnioskowane dowody i związane z nimi twierdzenia wyraźnie wskazał, jaki był stopień naruszenia dóbr osobistych powoda w związku z bezprawnym zachowaniem Skarbu Państwa.

Nadto zarzucił naruszenie przepisów postępowania, a to art. 233 § 1 k.p.c. w związku z art. 286 § 1 k.p.c., art. 229 i 231 k.p.c. poprzez ich błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie w związku z przyjęciem przez Sąd Rejonowy, iż nie doszło do naruszenia dóbr osobistych powoda J. T. (w tym prawa do godnego odbywania kary pozbawienia wolności, godności osobistej i prawa do intymności), a przez to do wyrządzenia J. T. szkody, ponieważ sporządzona w sprawie opinia biegłego nie wykazała uszczerbku na zdrowiu psychicznym poszkodowanego z powodu przeludnienia w jednostce penitencjarnej. Tymczasem samo przebywanie w celi o powierzchni mniejszej niż przewidują bezwzględnie obowiązujące przepisy prowadzi do naruszenia dóbr osobistych osadzonego (a w tym np.: godności osobistej i prawa do intymności) bez konieczności wykazywania pogorszenia zdrowia psychicznego poszkodowanego. Powód zarzucił, że ustalenia Sądu I instancji są nielogiczne, albowiem sąd opierając się na dowodzie z opinii biegłego zawęził katalog możliwych do naruszenia dóbr osobistych jedynie do zdrowia psychicznego, a pominął, że przeludnienie w celi może prowadzić do naruszenia także innych dóbr osobistych, jak np.: prawa powoda do godnego odbywania kary pozbawienia wolności oraz prawa do intymności. Przypomniawszy, że pozwany w odpowiedzi na pozew z dnia 4 stycznia 2011r., wskazał, iż „poza faktem, że działania pozwanego, którego efektem mogło być czasowe umieszczenie powoda w przeludnionej celi (w przypadku części pobytu od 16 grudnia 2008r. do 6 grudnia 2009r.)”, a także, że „w 2009r. <<zaludnienie>> kształtowało się na średnim poziomie 103%”. To przyznanie pozwanego o czasowym umieszczeniu w przeludnionej celi winno dawać m.in. w oparciu o art., 231 k.p.c. podstawę sądowi do ustalenia, że nastąpiło naruszenie dóbr osobistych powoda (w tym prawa do godnego odbywania kary pozbawienia wolności) w stopniu uzasadniającym zasądzenie na rzecz powoda kwoty 20.000 zł.

Zarzucił również powód naruszenie art. 233 § 1 k.p.c. poprzez jego błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie w związku z przyjęciem przez Sąd Rejonowy, iż „odpowiednia suma tytułem zadośćuczynienia pieniężnego za doznaną krzywdę” wyniosła w niniejszej sprawie 2.000 zł, podczas gdy powód doznał uszczerbku majątkowego z tytułu doznanej szkody na poziomie co najmniej dziesięciokrotnie wyższym, powód zatem zarzucił, iż zasądzona kwota jest rażąco niska na tle całokształtu zebranego materiału dowodowego, w tym w szczególności dowodów wskazujących

na długi okres naruszenia dóbr osobistych powoda (J. T. przez okres ponad roku znajdował się w pomieszczeniu więziennym obejmującym toaletę bez odgródnienia toalety od pozostałej części celi).

Dalej zarzucił naruszenie art. 328 § 2 k.p.c. poprzez brak wyjaśnienia w uzasadnieniu wyroku, dlaczego kwota 2.000 zł powinna być należyłą rekompensatą za naruszenie poczucia godności i prawa do intymności powoda.

Zarzucił ponadto naruszenie art. 102 k.p.c. poprzez jego pominięcie przy orzekaniu, albowiem sąd I instancji obciążył powoda kosztami postępowania, podczas, gdy w sprawie zachodził szczególnie uzasadniony przypadek (w postaci odbywania przez powoda kary pozbawienia wolności powodującego niemożność osiągnięcia zarobków), uzasadniający odstąpienie od obciążania J. T. kosztami postępowania w sprawie.

Powód zarzucił również naruszenie prawa materialnego, a to art. 448 k.c. poprzez przyjęcie, że odpowiednią sumę tytułem zadośćuczynienia pieniężnego za doznaną krzywdę należało zasądzić w kwocie 2.000 zł, podczas gdy powód doznał uszczerbku majątkowego z tytułu doznanej szkody na poziomie, co najmniej dziesięciokrotnie wyższym, przy czym wskazał, iż nie można mówić o poszanowaniu prawa osadzonego do godnego odbywania kary pozbawienia wolności oraz prawa do prywatności, gdy zasądzona suma zadośćuczynienia za naruszenie tych praw jest symboliczna. Zarzucił też naruszenie art. 3 i 8 ust. 1 Konwencji o ochronie prawa człowieka i podstawowych wolności, art. 10 ust. 1 Międzynarodowego Paktu Praw Obywatelskich i Politycznych z 19 grudnia 1996r., a także art. 40, 41 ust. 4 i 47 Konstytucji RP z dnia 2 kwietnia, poprzez przyznanie rażąco niskiej kwoty z tytułu naruszenia prawa do godnego odbywania kary pozbawienia wolności oraz prawa do intymności. Wskazał, iż można mówić jedynie o iluzorycznym przestrzeganiu przez Polskę w/w umów międzynarodowych oraz Konstytucji, jeżeli zasądzone zadośćuczynienie będzie symboliczne, tj. także w takiej wysokości, która nie spełni kompensacyjnej wobec doznanej przez powoda krzywdy.

Stawiając te zarzuty powód wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku w części oddalającej kwotę 18.000 zł oraz o przekazanie sprawy w tym zakresie Sądowi I instancji do ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia o należnych powodowi kosztach procesu, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych, tj. także nieopłaconych kosztów pomocy prawnej dla pełnomocnika z urzędu, ewentualnie o zasądzenie przez Sąd Okręgowy na rzecz powoda kwoty 18.000 zł wraz z odsetkami ustawowymi od daty prawomocności wyroku do dnia zapłaty, wraz z zasądzeniem od pozwanego na rzecz powoda kosztów procesu, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych, tj. także nieopłaconych kosztów pomocy prawnej dla pełnomocnika z urzędu.

Pozwany zaskarżył wyrok w punkcie 1, zarzucając naruszenie prawa procesowego, a to art. 233 k.p.c. w związku z art. 6 k.c. i art. 232 k.p.c. poprzez dokonanie błędnych ustaleń faktycznych co do warunków bytowych panujących w celach mieszkalnych, w których przebywał powód i przyjęcie, że przebywał on „w okresie od grudnia 2008 roku do grudnia 2009 roku w celach, których powierzchnia nie zapewniała osadzonym przewidzianej przepisami powierzchni mieszkalnej w rozmiarze 3m² na osobę” oraz dokonanie dowolnej oceny zebranego w sprawie materiału dowodowego.

Zarzucił również naruszenie prawa materialnego, a to: art. 448 k.c. w związku z art. 23 i art. 24 k.c. poprzez przyjęcie, że w przedmiotowej sprawie przebywanie w warunkach przeludnienia stanowiło naruszenie dóbr osobistych powoda, a nadto przez uznanie, że doszło do skumulowania efektu niewłaściwych warunków bytowych uzasadniających przyznanie zadośćuczynienia pieniężnego; zarzucił też naruszenie art. 417 k.c. poprzez jego zastosowanie i przyjęcie, że działanie pozwanego było bezprawne oraz naruszenie prawa materialnego, tj. art. 248 k.k.w. poprzez jego niezastosowanie i przyjęcie, że działanie pozwanego było bezprawne, mimo, że obowiązujący wówczas art. 248 k.k.w. dopuszczał możliwość umieszczania osadzonych w warunkach w których powierzchnia w celi na jedną osobę wynosiła mniej niż 3 m².

Na tych podstawach wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku w punkcie 1 i oddalenie powództwa ewentualnie uchylenie zaskarżonego wyroku w punkcie 1 i przekazanie sprawy do ponownego rozpatrzenia Sądowi I instancji.

Sąd Okręgowy zważył, co następuje:

Apelacja powoda w części zasługiwała na uwzględnienie.

Sąd pierwszej instancji prawidłowo zakwalifikował roszczenia powoda, przyjmując za podstawę prawną swego rozstrzygnięcia przywołane przepisy prawne i ustalił okoliczności faktyczne istotne dla rozstrzygnięcia sprawy w przeważającej części prawidłowo. Dokonane przez Sąd Rejonowy ustalenia faktyczne wymagają jednak pewnej modyfikacji.

Otóż ze zgromadzonego materiału faktycznego wynika, że w okresie od grudnia 2008r. do 6 grudnia 2009 roku w zakładzie pozwanego panowało przeludnienie. W związku z obowiązującymi przepisami prawa karnego wykonawczego, Dyrektor pozwanego powiadamiał o tej okoliczności sędziego penitencjarnego. Zawiadomienia te w okresie od 1 września 2009 roku zawierają wyliczenie cel przeludnionych. Zestawienie tych zawiadomień oraz historii rozmieszczenia powoda wskazuje, że w okresie od 1.09.2009 roku do 6 grudnia 2009r. powód przebywał w pomieszczeniach przeludnionych:

- od 1.09.2009r. do 2.10 2009 r- w celi 418 w pawilonie B,

- 3.11.2009- 6.11.2009r. – w celi 9 w pawilonie A.

- od 6.11.2009 do 5.12.2009 w celi 36 w pawilonie A.

Ponadto w okresie objętym pozwem, a to od 16 grudnia 2008r. powód przebywał okresowo w pawilonie A(w okresach 25.03.2009r.-6.04.2009r., 23.07.2009r.-25.08.2009r., 2.10.2009r.-5.12.2009r.), a okresowo w pawilonie B (od 16.12.2008r.-25.03.2009r., 6.04.2009-23.07.2009r., 25.08.2009r.- 2.10.2009r.), w którym, jak wynika z zeznań świadków, cele były po remoncie i oddzielenie kącików sanitarnych nie budziło zastrzeżeń. Jednocześnie z zeznań świadków wynika jednoznacznie, że kąciki sanitarne w celach w pawilonie nie posiadały trwałego oddzielenia kącików sanitarnych, a jedynie parawany z prześcieradłem czy dyktą. Takie wyposażenie tych kącików w połączeniu z przeludnieniem cel zasadnie uznane zostało przez Sąd Rejonowy za naruszające dobra osobiste powoda, a to prawo do godności i intymności.

Tym samym ustalić należało, że powód na pewno przebywał w celi przeludnionej w pawilonie A przez okres 1 miesiąca i 3 dni, a dodatkowo – na podstawie art. 231 kpc uznać można w drodze domniemania faktycznego, że miało to również miejsce w okresach 25.03.2009r.-6.04.2009r., 23.07.2009r.-25.08.2009r., 2.10.2009r.-2.11.2009r.), czyli przez kolejne 79 dni, czyli 2 miesiące i 19 dni. Zatem łączny czas pobytu powoda w celach przeludnionych mających jednocześnie niewłaściwe kąciki sanitarne wyniósł nie więcej niż 3 miesiące i 22 dni. Z tą modyfikacją Sąd Okręgowy przyjmuje ustalenia faktyczne za prawidłowe.

Ustalenia faktyczne poczynione przez Sąd mają podstawę w zgromadzonym w sprawie materialne dowodowym, który w zakresie dokonanych ustaleń jest logiczny i wzajemnie spójny, natomiast informacje zawarte w poszczególnych źródłach dowodowych nawzajem się uzupełniają i potwierdzają, przez co są w pełni wiarygodne. Wyprowadzone z niego wnioski nie były jednak w pełni prawidłowe, a to te, które prowadziły do ustalenia i zasądzenia odpowiedniej sumy pieniężnej”.

Odnosząc się do podniesionego przez obie strony zarzutu naruszenia art. 233 kpc, wskazać należy, że przewidziane w art. 233 k.p.c., ramy swobodnej oceny dowodów wyznaczone są wymogami prawa procesowego, doświadczeniem życiowym oraz regułami logicznego myślenia, według których sąd w sposób bezstronny, racjonalny i wszechstronny rozważa materiał dowodowy jako całość, dokonując wyboru określonych środków dowodowych i wążąc ich moc oraz wiarygodność, odnosi je do pozostałego materiału dowodowego (wyrok Sądu Apelacyjnego w Lublinie z dnia 14 sierpnia 2012r. III AUa 620/12). Stawiając zatem zarzut naruszenia art. 233 § 1 k.p.c. należy wykazać, że Sąd uchybił zasadom logicznego rozumowania lub doświadczenia życiowego. Z tych względów za niewystarczające należy uznać przekonanie strony o innej niż przyjęta przez Sąd wadze (doniosłości) poszczególnych dowodów i o ich odmiennej ocenie niż ocena dokonana przez Sąd (Sąd Apelacyjny we Wrocławiu w wyrokach: z dnia 1 marca 2012r. I ACa 111/12; z dnia 3 lutego 2012r., I ACa 1407/11). Jeżeli zatem Sąd, ze zgromadzonego materiału dowodowego, wyprowadza

wnioski logicznie poprawne i zgodne z doświadczeniem życiowym, co ma miejsce w niniejszej sprawie, to ocena Sądu nie narusza reguł swobodnej oceny dowodów i musi się ostać, chociażby w równym stopniu, na podstawie tego materiału dowodowego, dawały się wysnuć wnioski odmienne (tak: Sąd Apelacyjny we Wrocławiu w wyrokach: z dnia 8 lutego 2012r. (I ACa 1404/11), z dnia 14 marca 2012r. (I ACa 160/12), z dnia 29 lutego 2012r. (I ACa 99/12); a także wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 17 maja 2012r. VI ACa 31/12).

Nie można również pominąć, iż same, nawet poważne wątpliwości co do trafności oceny dokonanej przez sąd pierwszej instancji, jeżeli tylko nie wykroczyła ona poza granice zakreślone w art. 233 § 1 k.p.c., nie powinny stwarzać podstawy do zajęcia przez sąd drugiej instancji odmiennego stanowiska (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 12 kwietnia 2012r., I UK 347/11).

Wbrew ocenie obu stron, Sąd Rejonowy nie dokonał oceny materiału dowodowego w sposób sprzeczny ze wskazanymi powyżej kryteriami. Sąd Rejonowy, w oparciu o materiał zgromadzony w sprawie, prawidłowo ustalił, że powód w wyniku przebywania w celi przeludnionej nie doznał szkody polegającej na pogorszeniu stanu zdrowia, jednocześnie uznając, że postępowanie pozwanej, w okresie objętym niniejszym postępowaniem, godziło jednak w dobra osobiste powoda. Podnoszone zarzuty, z jednej strony kwestionują ten fakt, natomiast z drugiej odnoszą się do nieodpowiedniości kwoty zasądzonego świadczenia.

Również podniesiony zarzut naruszenia art. 233 k.p.c. polegającego na błędnej wykładni „odpowiedniej sumy tytułem zadośćuczynienia pieniężnego za doznaną krzywdę” i uznaniu przez Sąd Rejonowy, że kwota ta zamyka się w sumie 2.000 zł nie może być uznany za uzasadniony, wskazany wniosek Sądu nie stanowi naruszenia art. 233 k.p.c., a winno być rozpatrywane jedynie w kontekście uchybienia przepisom prawa materialnego, o czym poniżej.

Tym samym poza modyfikacją ustaleń faktycznych, wynikającą z treści dokumentów złożonych przez pozwanego, których wiarygodności powód nie kwestionował i które w ocenie Sądu Okręgowego zasługują na uznanie za wiarygodne zgłoszone przez strony zarzuty naruszenia art.233 kpc nie odniosły dalszych skutków. Podnieść należy, że wbrew stanowisku apelacji powoda, Sąd Rejonowy nie zawarł w swym uzasadnieniu wniosku, że nie doszło do naruszenia dóbr osobistych powoda. Zatem wskazana treść zarzutu powoda jest nietrafna i niezrozumiała.

Odnosząc się do zarzutu powoda naruszenia art.328§2kpc, wskazać należy, że z ujęcia redakcyjnego art. 328 § 2 k.p.c. wynika, że punktem wyjścia dla przedstawienia w motywach pisemnych uzasadnienia wyroku koncepcji prawnej rozstrzygnięcia sprawy powinny być poczynione ustalenia faktyczne. Sąd pierwszej instancji zobowiązany jest do wyjaśnienia motywów rozstrzygnięcia w sposób umożliwiający przeprowadzenie kontroli instancyjnej zaskarżonego orzeczenia (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 26 lipca 2007r., V CSK 115/07). Uchybienie Sądu w tym zakresie, następuje jedynie w sytuacji, gdy uzasadnienie wyroku zawiera jedynie opis poszczególnych elementów stanu faktycznego, bez wniosków z nich wynikających i bez dokonanego ustalenia stanu faktycznego istotnego dla rozstrzygnięcia sprawy (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 27 stycznia 1999r., II UKN 437/98; orzeczenie Sądu Najwyższego z dnia 28 sierpnia 1951r., C 154/51).

W ocenie powoda, Sąd Rejonowy dopuścił się naruszenia art. 328 § 2 k.p.c. poprzez niewyjaśnienie z jakich przyczyn uznał, że kwota 2.000 zł powinna być należyłą rekompensatą za naruszenie poczucia godności i prawa do intymności powoda. W ocenie Sądu Okręgowego zarzut ten nie jest trafny. Pomimo braku dokładnego wskazania (metodologii wyliczenia tej kwoty), z uzasadnienia Sądu Rejonowego można całościowo wyczytać, że przyznana przez ten Sąd kwota pieniężna, wynikała ze skali naruszonych dóbr osobistych, opisanej w uzasadnieniu. Z tych względów, całokształt uzasadnienia, dawał podstawy do ustalenia przesłanek, jakimi kierował się Sąd Rejonowy uwzględniając powództwo jedynie w części.

Podstawą dochodzonego roszczenia z tytułu naruszenia dóbr osobistych, jest przebywanie przez powoda w przeludnionej celi przy jednoczesnym braku należytego oddzielenia kącików sanitarnych i to jednoznacznie wynika z treści uzasadnienia Sądu Rejonowego.

Odnosząc się do podstawy prawnej roszczenia powoda, wskazać należało, że roszczenie to opierało się na art. 24 § 1 k.c. Zgodnie z brzmieniem tego przepisu, ten, czyje dobro osobiste zostaje zagrożone cudzym działaniem, może żądać zaniechania tego działania, chyba że nie jest ono bezprawne. W razie dokonanego naruszenia może on także żądać, ażeby osoba, która dopuściła się naruszenia, dopełniła czynności potrzebnych do usunięcia jego skutków, w szczególności ażeby złożyła oświadczenie odpowiedniej treści i w odpowiedniej formie. Na zasadach przewidzianych w kodeksie może on również żądać zadośćuczynienia pieniężnego lub zapłaty odpowiedniej sumy pieniężnej na wskazany cel społeczny.

, Z przytoczonego powyżej przepisu jednoznacznie wynika, że przesłankami ochrony dóbr osobistych są: istnienie określonego dobra osobistego, zagrożenie lub naruszenie tego dobra oraz bezprawność tego zagrożenia lub naruszenia. Przesłanki te muszą być spełnione kumulatywnie.

Pomimo, iż art. 24 § 1 k.c. wprowadza domniemanie bezprawności, to jednak ciężar dowodu został rozłożony, w odmiennym zakresie, na dwie strony. Pozwanego obciąża obowiązek udowodnienia, że jego działanie naruszające dobra osobiste nie było bezprawne, natomiast na powodzie ciąży obowiązek wykazania, że naruszenie dobra osobistego jest wynikiem działania pozwanego. Należy więc uznać, iż wykazanie przez powoda istnienia naruszenia jego dóbr osobistych jest podstawową przesłanką warunkującą możliwość rozważania kwestii odpowiedzialności sprawcy w świetle art. 24 k.c., a więc, że wskazane przez powoda działanie pozwanego doprowadziło do określonego naruszenia jego dobra osobistego. (porównaj: wyrok Sądu Najwyższego z dnia 21 marca 2007r., I CSK 292/06; wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 9 stycznia 2007r., VI ACa 569/06).

Pozwany kwestionował bezprawność swojego postępowania, gdyż miało ono podstawy prawne w ramach art. 248 § 1 k.k.w. Zgodnie z nim, w szczególnie uzasadnionych wypadkach dyrektor zakładu karnego lub aresztu śledczego może umieścić osadzonych, na czas określony, w warunkach, w których powierzchnia w celi na jedną osobę wynosi mniej niż 3 m². O takim umieszczeniu należy bezzwłocznie powiadomić sędziego penitencjarnego.

Cytowany powyżej przepis został uchylony z dniem 6 grudnia 2009r., przy czym wcześniej na mocy wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 26 maja 2008r. (SK 25/07) został on uznany za niezgodny z art. 40, art. 41 ust. 4 i art. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, określając przy tym, że traci on moc obowiązującą z upływem osiemnastu miesięcy od dnia ogłoszenia wyroku w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej. Prospektywny charakter tego wyroku oznaczał, że dyrektorzy zakładów karnych i aresztów śledczych byli zobowiązani do jego stosowania od momentu utraty mocy prawnej.

Pomimo tego, zwrócić należy uwagę, że uprawnienie wynikające z art. 248 § 1 k.k.w., było możliwe do zastosowania jedynie w szczególnie uzasadnionych wypadkach, co wykluczało stosowanie jego wykładni rozszerzającej. Na skutki tego orzeczenia zwrócił uwagę Sąd Apelacyjny w Katowicach. W wyroku z dnia z dnia 22 maja 2009r. (I ACa 284/09) wskazał, on, że odroczenie utraty mocy obowiązującej art. 248 § 1 k.k.w., orzeczone wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego z dnia 26 maja 2008 r. SK 25/07, nie daje podstaw do przyjęcia, że może on być do tego czasu (18 miesięcy od 5 czerwca 2008 r.) stosowany poprzez powołanie się na obowiązek przyjęcia każdej osoby kierowanej do jednostki oraz przekazywanie informacji o przekroczeniu najniższej normy sędziemu penitencjarnemu.

Wskazany przez pozwanego zarzut zastosowania przez niego obowiązującego przepisu nie może spowodować uznania, że nie doszło do naruszenia dobra osobistego powoda. Nadmienić należy, że Sąd Rejonowy badał w sprawie nie tylko samą kwestię przeludnienia w zakładzie pozwanego, ale dodatkowo warunki panujące w celach i dopiero łącznie okoliczności te uznał za podstawę do częściowego uwzględnienia powództwa.

Sąd Okręgowy podziela pogląd Sądu Najwyższego przytoczony przez Sąd Rejonowy a zawarty w wyroku z dnia 28 lutego 2007r., V CSK 431/06.

Sąd Rejonowy prawidłowo zauważył, że w niniejszej sprawie doszło do skumulowania się przeludnienia w zakładzie z inną niekorzystną okolicznością, a to nieprawidłowym, naruszającym prawo do intymności sposobem oddzielenia

kąćników sanitarnych w celach w pawilonie A, obie te okoliczności łącznie doprowadziły do naruszenia dóbr osobistych powoda.

Samo przebywanie w przeludnionej celi nie stanowi wystarczające podstawy do stwierdzenia, że dobra osobiste. Dał wyraz temu Sąd Najwyższy wielokrotnie (m.in. w wyroku z dnia 2 października 2007r., II CSK 269/07; w wyroku z dnia 28 lutego 2007r., V CSK 431/06); w wyroku z dnia 11 stycznia 2013r., I CSK 289/12). Zwrócić przy tym należy uwagę, że Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 24 kwietnia 2013r. (IV CSK 587/12) stwierdził, że nie istnieje dobro osobiste polegające na prawie osadzonego do przebywania w nieprzeludnionej celi, nie istnieje też samoistne dobro osobiste w postaci prawa do godnego odbywania kary pozbawienia wolności. Chronienie tych wartości następuje w ramach ochrony dobra osobistego jakim jest godność człowieka.

Z powyższego wynika, że samo przebywanie powoda w przeludnionej celi nie stanowiło samo w sobie naruszenia jego dóbr osobistych. W sposób pośredni, taką interpretacją dóbr osobistych, podziela również orzecznictwo Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, który zwraca uwagę, że na konieczność uwzględnienia wszystkich połączonych skutków będących następstwem warunków odbywania kary pozbawienia wolności, zwrócił uwagę także Europejski Trybunał Praw Człowieka (m.in. w wyroku z dnia 22 października 2009r., (...), O. v. Polska; wyroku z dnia 9 marca 2006r., (...), C. v. Chorwacja).

Powód w pozwie wskazał wiele okoliczności, pogłębiających dyskomfort osadzenia w przeludnionej celi. Spośród wszystkich przejawów naruszenia dóbr osobistych powoda wskazanych przez niego w pozwie, postępowanie dowodowe wykazało jedynie naruszenie w zakresie korzystania przez powoda z kąćnika sanitarnego. Jak wskazał Sąd Apelacyjny w Warszawie w wyroku z dnia 10 lipca 2013 r. (I ACa 178/13), godność skazanego przebywającego w zakładzie karnym jest naruszona, jeżeli warunki osadzenia (jego różne parametry) nie odpowiadają minimalnym wymogom sanitarnym (higienicznym). Ciężar dowodu, że warunki w zakładzie karnym odpowiadały obowiązującym normom i nie doszło do naruszenia dóbr osobistych, spoczywa na pozwanym (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 28 lutego 2007r., V CSK 431/06).

Pomimo, iż pozwany wskazywał, że jego działanie, oparte na art. 248 k.k.w. było w tamtym czasie zgodne z prawem, to jednak w żaden sposób nie wykazał, aby warunki osadzenia, w całym okresie przebywania w przeludnionych celach, odpowiadały minimalnym wymogom sanitarnym, a w szczególności, że cele te odpowiadały warunkom wskazanym w art. 110 § 2 zdanie 2 k.k.w., który stanowi, że cele wyposaża się w odpowiedni sprzęt kwaterunkowy zapewniający skazanemu m.in. odpowiednie warunki higieny. Nadmienić należy, że poza wymogami co do wyposażenia osadzonych w środki czystości, czy cele w urzędzenia łazienkowe(muszla, umywalka), konieczne jest jeszcze umożliwienie skazanym na takie korzystanie z tych środków i urządzeń, aby nie godziło ono w ich godność jako ludzi oraz w ich prawo do zachowania intymności podczas wykonywania czynności higienicznych.

Odniesienie powyższych wywodów do ustaleń faktycznych w niniejszej sprawie prowadzi do jednoznacznego wniosku, że dobra osobiste powoda zostały naruszone.

Niemniej jednak, jak już wskazano, naruszenie to nie miało miejsca w całym okresie osadzenia powoda w przeludnionych celach. Postępowanie dowodowe jednoznacznie wskazały, że warunki takie (naruszające godność powoda) miały miejsce w celach znajdujących się w Pawilonie A. Cele te, z reguły nie miały kąćnika sanitarnego oddzielonego trwałymi ścianami od reszty pomieszczenia. Czasem była to płyta meblowa, a czasem tylko przestrzeń oddzielona parawanem z prześcieradłem. Jak już wskazano, powód przebywał w takich przeludnionych celach na pewno przez okres 1 miesiąca i 3 dni, a z dużą dozą prawdopodobieństwa – przez 3 miesiące i 22 dni. Zatem okres ten nie stanowi całego okresu objętego pozwem.

Nie ulega wątpliwość, że wobec przeludnienia, opisane warunki higieniczne musiały prowadzić do dyskomfortu, uderzając w elementarne poczucie godności. Zwrócił na to uwagę również Sąd Najwyższy w przytoczonym już wyroku z dnia 28 lutego 2007r. (V CSK 431/06).

Analiza zmian miejsca przebywania powoda w areszcie w okresie od grudnia 2008 do 6 grudnia 2009r może prowadzić może do domniemania faktycznego(art. 231 kpc), że zmiany te mogły wynikać z polityki przemiennej umieszczenia osadzonych w celach gorzej i lepiej wyposażonych, co niewątpliwie też ma znaczenie dla oceny zakresu naruszenia dóbr osobistych powoda

W świetle przytoczonych wywodów prawnych oraz ustaleń faktycznych sprawy uznać należało, że wyłącznie okres pobytu w celach przeludnionych w pawilonie A należne jest powodowi zadośćuczynienia na podstawie art. 24 k.c. w związku z art. 448 k.c.

Zgodnie z art. 448 k.c., w razie naruszenia dobra osobistego sąd może przyznać temu, czyje dobro osobiste zostało naruszone, odpowiednią sumę tytułem zadośćuczynienia pieniężnego za doznaną krzywdę lub na jego żądanie zasądzić odpowiednią sumę pieniężną na wskazany przez niego cel społeczny, niezależnie od innych środków potrzebnych do usunięcia skutków naruszenia.

Nadrzędnym celem zadośćuczynienia jest dostarczenie środków eliminujących niekorzystne następstwa moralne i fizyczne zdarzenia wywołującego krzywdę. Wobec tego, ustalenie wysokości odpowiedniego zadośćuczynienia winno uwzględniać: rodzaj naruszonego dobra, zakres naruszenia i trwałość skutków naruszenia (wyroki Sądu Najwyższego: z 20 kwietnia 2006 r., IV CSK 99/05; z 1 kwietnia 2004 r., II CK 131/03, z 19 sierpnia 1980 r., IV CR 283/80, z 9 stycznia 1978 r., IV CR 510/77). Zasadniczą przesłanką przy określaniu wysokości zadośćuczynienia jest stopień natężenia wspomnianych elementów składających się na pojęcie krzywdy.

Zidentyfikowane dobro osobiste w postaci godności człowieka, w świetle ustawodawstwa krajowego jak i międzynarodowego kwalifikowane jest stosunkowo wysokie. Wspomina o nim nie tylko art. 3 i 8 ust. 1 Konwencji o ochronie prawa człowieka i podstawowych wolności, ale również art. 10 Międzynarodowego Paktu Praw Obywatelskich i Politycznych z 19 grudnia 1996r., jak również art. 40, 41 ust. 4 i 47 Konstytucji RP z dnia 2 kwietnia 1997r. Gwarancje ochrony zapewnione przez wskazane powyżej akty prawne, wymagają uwzględnienia ich rangi w zasądzonej kwocie pieniężnej. Niemniej jednak, wysokość zasądzzonego zadośćuczynienia pieniężnego powinna uwzględniać aktualne warunki oraz stopę życiową społeczeństwa, kraju, w którym mieszka poszkodowany, co jednocześnie nie może podważać jego kompensacyjnej funkcji. (por.wyrok Sądu Najwyższego z dnia 10 marca 2006r., IV CSK 80/05; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 30 stycznia 2004r., I CK 131/03; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 29 maja 2008r., II CSK 78/08). Najbardziej obiektywnym miernikiem pozwalającym na ustalenie aktualnej stopy życiowej jest wysokość wynagrodzenia. Z tych względów za zasadne należy uwzględnić zarówno wysokość średniego miesięcznego wynagrodzenia, które w chwili wyrokowania przez Sąd Okręgowy, wynosiło 3.895,31 zł (Komunikat Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego z dnia 12 maja 2014 r. w sprawie przeciętnego wynagrodzenia w pierwszym kwartale 2014 r.; M.P. z 2014 r. poz. 326) jak również wysokość minimalnego wynagrodzenia w 2014r. – 1.680 zł (rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 1 września 2013r. w sprawie wysokości minimalnego wynagrodzenia za pracę w 2014r., Dz.U. z 2013r., poz. 1074).

Sąd Okręgowy rozpoznając jednak podniesiony zarzut naruszenia prawa materialnego przejawiający się w przyznaniu zadośćuczynienia w wysokości niespełniającej znamienia „odpowiedniości” zwraca uwagę, iż w postępowaniu apelacyjnym możliwość korygowania wysokości tego świadczenia jest ograniczona. Jak wskazał Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 25 lutego 1971r. (II PR 18/71), wobec braku jednolitych, niezmiennych i porównywalnych kryteriów koniecznym jest uznanie, że określenie wysokości zadośćuczynienia stanowi istotny atrybut sądu merytorycznie rozstrzygającego sprawę w pierwszej instancji. Sąd meriti dysponuje więc w tym zakresie swobodą decyzyjną, natomiast możliwość korygowania wysokość zasądzzonego przez ten sąd zadośćuczynienia, jest ograniczona jedynie do sytuacji, gdy przy uwzględnieniu wszystkich okoliczności sprawy jest ono niewspółmiernie nieodpowiednie, tj. albo rażąco wygórowane, albo rażąco niskie. O rażącym naruszeniu zasad ustalania "odpowiedniego" zadośćuczynienia mogłoby świadczyć przyznanie zadośćuczynienia wręcz symbolicznego zamiast stanowiącego rekompensatę doznanej krzywdy, bądź też kwoty wygórowanej, prowadzącej do niestosownego wzbogacenia się tą drogą. (wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 14 lutego 2008r., II Aka 11/08).

Wskazane powyżej stanowisko dotyczące możliwości korygowania wysokości zadośćuczynienia w postępowaniu odwoławczym jest utrwalone zarówno w orzecznictwie S. Apelacyjnych jak również Sądu Najwyższego. Mając na względzie powyższe, Sąd Okręgowy uznał, że zasądzone zadośćuczynienie jest rażąco zaniżone, co dawało podstawy do jego odpowiedniego podwyższenia. Sąd Okręgowy doszedł do wniosku, że miernikiem odpowiednim do ustalenia odpowiedniego zadośćuczynienia w niniejszej sprawie będzie minimalne wynagrodzenia za pracę.

Uwzględnił przy tym okoliczność, że powód przebywał, z przerwami, w pozwanym areszcie śledczym od 2004r., a następnie w zakładach karnych, jest też osobą wielokrotnie powracającą do przestępstwa, o czym świadczy ilość wyroków karnych go dotyczących oraz dotychczasowy okres pobytu w zakładach karnych. Młody wiek powoda wskazuje na to że znaczną część swego dorosłego życia spędził on w zakładach karnych. Powód w związku ze swym nagannym postępowaniem do tej pory nie zdobył wykształcenia w konkretnym zawodzie. Z dużą dozą prawdopodobieństwa, gdyby przebywał na wolności, jego wynagrodzenie byłoby zbliżone do minimalnego.

Okoliczności te nie mogą oczywiście decydować o zasadności czy niezasadności roszczenia powoda co do zasady, lecz w ocenie Sądu Okręgowego mają znaczenie dla wyboru miernika w oparciu o który ustalona została odpowiednia wysokość zadośćuczynienia.

Uwzględniając zatem, że naruszenie dóbr osobistych powoda trwało przez okres około 3,5 miesiąca należne mu zadośćuczynienie w ocenie Sądu Okręgowego winno wynosić 6.000 zł. Nie jest ona zaniżona, ale też nie jest za wysoka. Jest w ocenie Sądu odpowiednia do okoliczności niniejszej sprawy i stopnia zaistniałego naruszenia.

Z tych względów, Sąd Okręgowy zmienił zaskarżony wyrok w sposób określony w sentencji, po myśli art. 386 § 1 k.p.c., a w pozostałym zakresie apelację oddalono, po myśli art. 385 k.p.c.

Konsekwencją tego była również konieczność zmiany rozstrzygnięcia w zakresie rozstrzygnięcia o kosztach procesu. Powód utrzymał się ze swoim roszczeniem w 30 %.

Zważywszy na zgłoszone przez niego pierwotne żądanie oraz znaczne przeszacowanie wysokości należnego zadośćuczynienia, Sąd Okręgowy uznał, że zasadnym będzie zastosowanie w sprawie zasady stosunkowego rozdzielenia kosztów.

Przeciwko takiemu rozstrzygnięciu nie przemawia ani rodzaj niniejszej sprawy ani sytuacja osobista powoda. Zdaniem Sądu Okręgowego, formułując swe roszczenia powód winien rozważnie ustalić wysokość zgłaszanego roszczenia i wziąć pod uwagę konieczność poniesienia kosztów związanych z postępowaniem.

Koszty po stronie powoda w postępowaniu przed Sądem I instancji obejmowały wynagrodzenie pełnomocnika z urzędu, które w oparciu o § 6 pkt 5 w związku z § 2 ust. 3 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu (tekst jednolity Dz.U. z 2013r. poz. 490) wyniosły 2.952 zł. Pozwany, wobec tego, że nie był reprezentowany przez profesjonalnego pełnomocnika nie poniósł kosztów w postępowaniu przed Sądem I instancji. Uwzględniając zatem wskazaną powyżej proporcję, należało uznać, że pozwany winien ponieść koszty postępowania w kwocie 885,60 zł i taką kwotę zasądzoną od niego na rzecz powoda tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego.

W toku postępowania przed Sądem I instancji zostały poniesione koszty sądowe w łącznej kwocie 1.492,36 zł (opłata od pozwu 1000 zł oraz wydatki 492,36 zł). Wobec zwolnienia powoda od kosztów sądowych, wydatki zgodnie z art. 100 ust. 1 kswscU, obciążąły tymczasowo Skarb Państwa. W oparciu jednak o art. 113 ust. 1 i 2 kswscU, wobec utrzymania się powoda z żądaniem w 30 %, nieuiszczone koszty sądowe winny zostać pobrane z zasądzonego roszczenia w 70 %, co łącznie

dało kwotę 1.044,65 zł, natomiast kwotę 147,70 zł stanowiącą 30% wydatków nakazano pobrać od pozwanego, który jest zwolniony od ponoszenia opłat, lecz nie od wydatków w toku postępowania.

Wynagrodzenie radcy prawnemu A. K., z tytułu udzielonej pomocy prawnej świadczonej powodowi z urzędu, przyznano w oparciu o § 2 ust. 3 w związku z § 6 pkt 5, § 15 i 16 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu (Dz. U. z 2002r. Nr 163, poz. 1349 z późniejszymi zmianami) przy uwzględnieniu zasądzonych na rzecz powoda kosztów z tytułu zastępstwa procesowego.

O kosztach zastępstwa procesowego w postępowaniu odwoławczym orzeczono w oparciu o art. 100 k.p.c. wobec utrzymania się powoda ze swoim roszczeniem w 22 % w tym postępowaniu. Koszty te ustalono z uwzględnieniem regulacji z § 6 pkt 5 w związku z § 2 ust. 3 i § 12 ust. 1 pkt 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu. Wobec uwzględnienia, że na tym etapie postępowania obie strony były reprezentowane przez radców prawnych, a pozwanego należało obciążyć kosztami tego zastępstwa w 22 % (22% z (1476 zł + 1800 zł) = 720,72 zł. skoro pozwany poniósł koszty swego pełnomocnika w wysokości 1800zł, zatem od powoda na rzecz pozwanego należało zasądzić zaistniała różnice, a to kwotę 1.080 zł.

Na podstawie art. 113 ust. 1 i 2 kswscU, wobec utrzymania się powoda z żądaniem w 22 %, winny zostać pobrane z zasądzonego na jego rzecz roszczenia nieuiszczone koszty sądowe w postępowaniu odwoławczym. Wobec tego, że opłata od apelacji wynosiła 900 zł, 78 %, które winien w oparciu o wskazane powyżej normy prawne ponieść powód, dało kwotę 702 zł.

Wynagrodzenie radcy prawnemu A. K. z tytułu udzielonej pomocy prawnej świadczonej powodowi w postępowaniu odwoławczym przyznano w oparciu o § 2 ust. 3 w związku z § 6 pkt 5, § 12 ust. 1 pkt 1, § 15 oraz 16 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu (Dz. U. z 2002r. Nr 163, poz. 1349 z późniejszymi zmianami).

SSR (del.) Beata Majewska – Czajkowska SSO Leszek Dąbek SSO Gabriela Sobczyk